

Riksbankens företagsundersökning

”Vaccinoptimism” höjer förväntningarna

Februari 2021

Riksbankens företagsundersökning i februari 2021¹

Konjunkturläget har stärkts för de svenska storföretagen under de senaste månaderna – framför allt för industriföretagen. Efterfrågan förväntas både öka och breddas i takt med att en allt större andel av befolkningen vaccineras och samhället gradvis kan öppnas upp igen. Företagen är därför optimistiska om de ekonomiska utsikterna framöver.

Företag inom flera industribranscher redogör nu för en god global efterfrågan och ett starkt konjunkturläge. För flera företag har dessutom produktionen redan slagit i kapacitetstaket. Det förekommer dock olika typer av utbudsrelaterade problem som riskerar att leda till produktionsstörningar och ökade kostnader framöver. Exempelvis innebär den globala bristen på halvledare redan nu begränsningar i produktionen och den kan medföra periodvisa stopp i produktionen under resten av året. Ett annat problem är varuleveranserna och då framför allt från Asien. Kapaciteten för sjö- och flygfrakter har minskat sedan pandemirestriktionerna infördes, vilket bland annat har inneburit försenade varuleveranser och kraftigt stigande fraktpriser de senaste månaderna.

De stora byggbolagen upplever en fortsatt mycket svag efterfrågan på kommersiellt byggande, till exempel av kontor och hotell. Därför har de under hösten startat upp egna bostadsprojekt, och efterfrågan har varit över förväntan. De kan ännu inte se en återhämtning av byggkonjunkturen, men bedömningen är att den botten under våren för att därefter gradvis förbättras. Stora delar av handeln fortsätter att beskriva konjunkturen som stabilt god. Men besöksnäringen, som har drabbats mycket hårt av pandemirestriktionerna, upplever fortsatt en ”extremt låg aktivitet”.

Efterfrågan är stark och detta gör det möjligt för industriföretagen att höja försäljningspriserna och stärka lönsamheten i närtid. Samtidigt innebär konkurrensen att försäljningspriserna fortsatt hålls nere för de hushållsnära företagen.

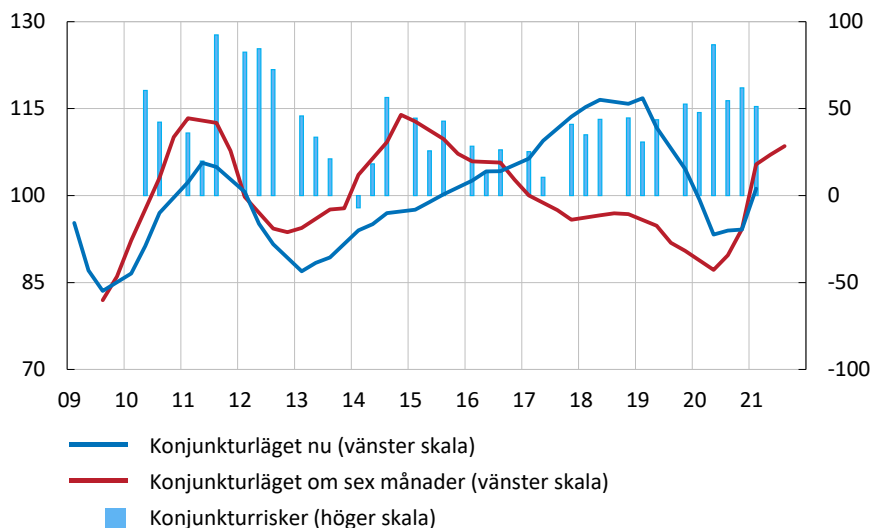
¹ Riksbanken har under perioden 10-19 februari genomfört telefonintervjuer med cirka 50 industri-, bygg-, handels- och tjänsteföretag samt branschorganisationer. Riksbankens företagsundersökning publiceras på Riksbankens [webbida](#).

”Återhämtningen har gått betydligt snabbare och det har inte blivit lika dåligt som initialt befarat”

De svenska storföretagen anser sammantaget att konjunkturläget tydligt har stärkts under inledningen av året, se diagram 1. Framför allt är det industriföretagen som upplever en stark efterfrågan. Konjunkturläget bedöms också fortsätta att förbättras i takt med att vaccinationerna fortskrider och samhället öppnar upp sig. En företagsledare beskriver att det finns en ”vaccinoptimism” som bidrar positivt till förväntningarna om konjunkturen framöver. Statliga åtgärds paket, som utannonserats i bland annat Europa och USA men som ännu inte har realiserats, väntas också bidra till att stärka efterfrågan framöver. Framtidsoptimismen återspeglas dessutom i företagens investeringsplaner.

Diagram 1. Konjunkturläge och konjunkturrisker

Indextal (vänster skala) och netttotal (höger skala)

Anm. Indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av netttotalen för de företag som anger att konjunkturläget för närvarande är bra eller dåligt och de som anger att konjunkturläget om sex månader kommer att vara bättre eller sämre. Den röda linjen, konjunkturläget om sex månader, är framflyttad två kvartal. Serierna för konjunkturläget är utjämnade med ett glidande medelvärde baserat på tre observationer. Staplarna visar netttotalen för de företag som anger att riskerna för konjunkturutvecklingen just nu är större respektive mindre än normalt. Fler företagsundersökningar under 2020 medför att det finns observationer för samtliga kvartal under året.

”Man har nästan glömt bort vad normala risker är”

Även om företagen överlag upplever att det finns en underliggande positiv trend för efterfrågan så skapar pandemin fortfarande stor osäkerhet. Faktorer som oroar företagen är till exempel förseningar i vaccindistributionen, muterade virusvarianter och ökad smittspridning som innebär nya restriktioner och fortsatta utbudsstörningar. Samtidigt konstaterar några av dem att konjunkturen inte blev så dålig som man befärade inledningsvis och att efterfrågan generellt varit motståndskraftig mot den stora osäkerhet som pandemin skapade.

Storföretagen har fortsatt god tillgång till extern finansiering

Under den första pandemivågen våren 2020 fanns det störningar på marknaden för företagscertifikat. Men tillgången till och villkoren för finansiering, både genom bankerna och genom kapitalmarknaderna, har gradvis förbättrats för storföretagen sedan dess. Flera uppger att de har inget behov av extern finansiering, vilket bland annat förklaras av ett gott kassaflöde. Det är snarare så att det är utmanande att placera likviditet för att undvika limiter och avgifter och några har därför valt att amortera på sina lån.

Företag inom de branscher som drabbats hårdast av pandemin, som till exempel besöksnäringen, lyfter fram att de har svårare än tidigare att få tillgång till extern finansiering och att villkoren är stramare. Talande är citatet: ”Ingen vill låna ut pengar till ett företag i kris.” I dessa branscher har man därför också valt alternativa sätt att finansiera sig, som kapitaltillskott från ägare, och det finns exempel på restauranger som har fått kredit på sina inköp från grossister.

”Leveranserna från Kina kommer inte fram”

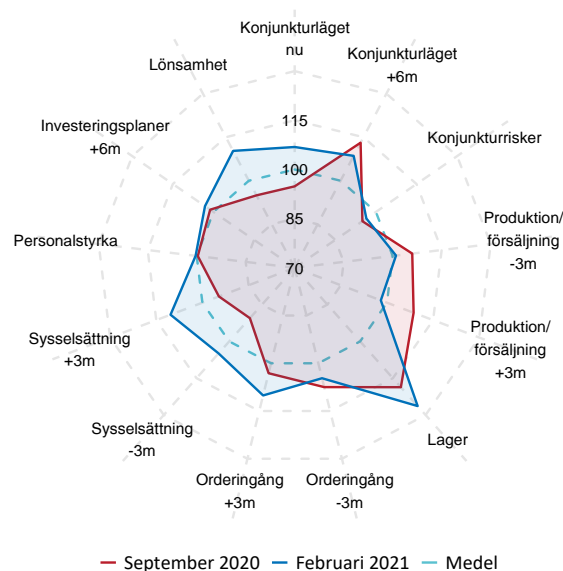
Under den senaste tiden har industrin, men även för delar av tjänstesektorn och handeln, märkt av en snabb förstärkning av efterfrågan. I och med detta har olika typer av störningar i den globala handeln och i tillgången på varor återigen fått uppmärksamhet. Kapaciteten för sjö- och flygfrakter har minskat påtagligt sedan pandemirestriktionerna infördes. Restriktionerna har inneburit att fraktfartyg, men även containrar, har ”parkerat” i olika hamnar, vilket i sin tur minskat sjöfraktens kapacitet. Citatet ”Vår största utmaning är att hitta containers” är talande. Likaså innebär nedgången i passagerarflygtrafiken att även flygfraktkapaciteten har minskat påtagligt. Det är framför allt leveranserna från Asien som upplevs vara problematiska. Störningarna leder bland annat till försenade varuleveranser och ökade fraktkostnader.

”Vår utmaning just nu är försörjning av komponenter och då främst halvledare”

Delar av industrin och elektronikhandeln oroas över den globala bristen på elektroniska komponenter, främst halvledare. Bristen orsakas bland annat av störningar i försörjningskedjan och en stor efterfrågan på hemelektronik.² Situationen innebär redan nu begränsad produktion och ökade kostnader för en del företag. Man räknar med att bristen på halvledare kommer att leda till ytterligare produktionsstörningar, men även periodvisa produktionsstopp, under åtminstone resterande del av året. Bristen, tillsammans med den starka efterfrågan, återspeglas även i företagens bedömningar av storleken på deras lager, där fler än tidigare anser att lagren nu är för små, se diagram 2.

Diagram 2. Företagens samlade svarsmönster

Indextal

Anm. Svaren på frågorna är utplacerade längs ”ekrar” i diagrammet där ett indextal närmare mitten är sämre. Ökade konjunkturrisker antas här vara försämringar och innebär därmed lägre indextal. De historiska genomsnitten är beräknade från det datum då den aktuella frågan började ställas. Beteckningarna -3m / +3m betyder de senaste respektive de kommande tre månaderna. +6m betyder de kommande sex månaderna.

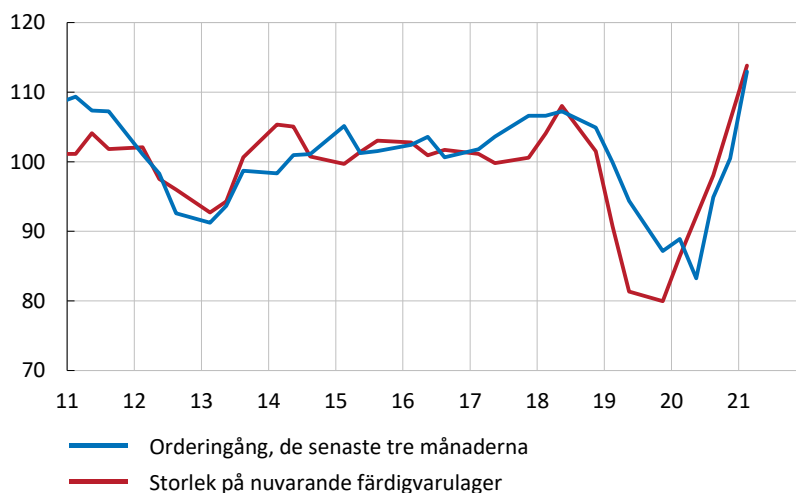
² Tillverkningen av halvledare (datachips) sker huvudsakligen på ett fåtal industrianläggningar i Sydostasien. Samtidigt används halvledare i allt fler produkter, allt från bilar till hemelektronik. Pandemin har ökat distansarbetet, vilket ytterligare ökat efterfrågan på hemelektronik, som till exempel datorer och webb-kamror.

Snabb återhämtning för industrin ...

Under inledningen av 2019 vek både industri- och byggkonjunkturen av nedåt och nedgångarna förstärktes sedan av pandemiutbrottet och de efterföljande restriktionerna under våren 2020. Industrieföretagen har sedan sommaren 2020 sett en gradvis återhämtning, som accelererade under slutet av fjolåret, trots en andra våg av smittspridning. Konjunkturåterhämtningen har fortsatt att hålla i sig under inledningen av året. Företag inom flera industribranscher redogör nu för en god global efterfrågan. "Konjunkturläget för närvarande är förvånansvärt bra" framhåller till exempel en företagsledare. Återhämtningen återspeglas bland annat i utvecklingen av orderingsgången och allt fler är bekymrade att deras lager är för små, se diagram 3. För flera företag har produktionen dessutom slagit i kapacitetstaket. Under pandemin har omfattande ekonomisk-politiska åtgärder satts in runt om i världen för att mildra dess ekonomiska konsekvenser. Det finns förväntningar hos industrieföretagen om ytterligare stimulanser och om dessa realiserats kan det bidra till att industrikonjunkturen fortsätter att stärkas.

Diagram 3. Industrieföretagens bedömningar av orderingsgång och storleken på nuvarande färdigvarulager

Indextal

Anm. Indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av nettototalen för de företag som anger att orderingsgången de senaste tre månaderna ökat eller minskat jämfört med föregående tre månader och de som anger att företagets färdigvarulager är för små eller för stora. Serierna är utjämnade med ett glidande medelvärde baserat på tre observationer.

... men återhämtningen dröjer för byggsektorn

Byggbolagen ser ännu inte någon konjunkturåterhämtning. Osäkerheten som följde av pandemin har gjort att det för närvarande byggs väldigt få kontor, hotell och andra kommersiella fastigheter. Investerarna är osäkra på hur efterfrågan på kommersiella fastigheter kommer att se ut i framtiden, vilket innebär att investeringsbesluten fortsätter att skjutas framåt i tiden. Pandemins påverkan på den svenska ekonomin bedöms dock successivt minska i år, vilket enligt byggbolagen ger en god grund för en starkare byggkonjunktur under 2022. De bedömer därför att byggkonjunkturen bottenar under våren för att därefter gradvis förbättras.

”Bostadsmarknaden har gått rätt starkt ändå under hösten”

Den låga aktiviteten inom vissa segment har möjliggjort för de stora byggbolagen att starta upp flera egna bostadsprojekt under hösten. Efterfrågan på dessa bostäder har varit större än väntat, även om det inte går att jämföra med bostadsefterfrågan för några år sedan. Förväntningarna här är fortsatt höga: ”Vi kommer i år starta upp fler bostadsprojekt i egen regi än vad vi har gjort under tidigare år.” De ser också en fortsatt stabil efterfrågan på bostäder från både privata fastighetsbolag och allmännyttan.

Stabil efterfrågan för handeln överlag

Konjunkturläget inom handeln är överlag stabilt och relativt oförändrat sedan i december. Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan olika branscher. Dagligvaru-, byggvaru- och elektronikhandeln fortsätter att gynnas av pandemirestriktionerna som lett till färre utlandsresor, färre restaurangbesök och ökat distansarbete med en stark efterfrågan på hemelektronik. Talande är citat som: ”Stramare restriktioner gav ytterligare en boost” och ”Så länge folk inte kan resa tror vi att renoveringsboomen fortsätter.” Konfektionshandeln, som drabbats hårt av restriktionerna, upplever ett fortsatt tufft läge. Men man tror att det finns ett uppdämt behov av att konsumera och när restriktionerna dras tillbaka blir det en utmaning för företagen att tillräckligt snabbt ”skala upp” sin verksamhet för att kunna möta efterfrågan: ”Folk är trötta på att gå hemma i sina mjukisar.”

Utvecklingen mot allt mer e-handel, som har pågått under en längre tid, har fått en ytterligare skjuts av pandemin. Företagen fortsätter att investera i olika användarvänliga digitala lösningar och automatiserade lager för att effektivisera e-handeln. Den starka e-handelsutvecklingen gynnar även andra branscher, till exempel bemannings- och transportbranschen, som ser att försäljningen av tjänster ökar.

Fortsatt utmanande läge för de hushållsnära tjänsteföretagen

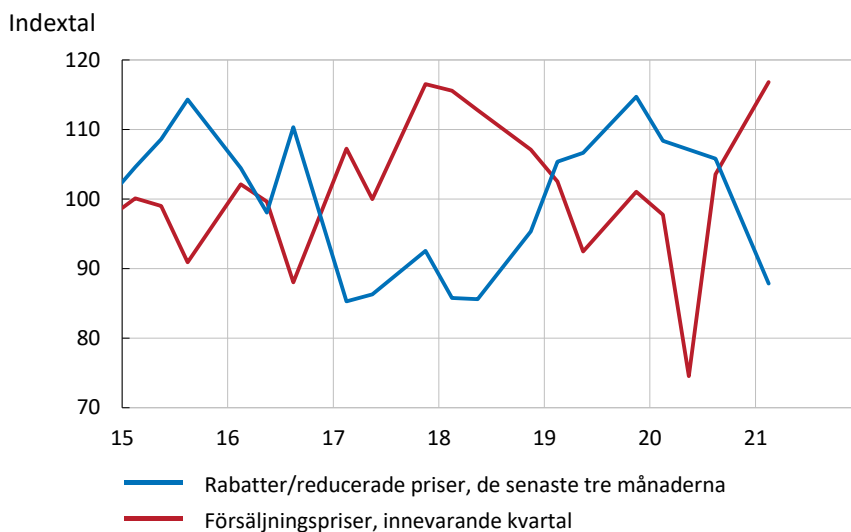
Besöksnäringen har drabbats mycket hårt av restriktionerna. Man såg en viss återhämtning under sensommaren och tidig höst, men de striktare restriktionerna i november försämrade konjunkturläget åter igen. Företagen tror dock på förbättringar framöver: "Det är extremt låg aktivitet så risken att det ska bli värre är inte så överhängande."

De företagsnära tjänstebranscherna, till exempel bemanningsföretagen, har gynnats av återhämtningen inom tillverkningsindustrin och har sett ett successivt förbättrat konjunkturläge, med en ökad försäljning av deras tjänster.

Den starka efterfrågan möjliggör för industriföretagen att höja priserna

Stark efterfrågan gör det möjligt för industriföretagen att höja försäljningspriserna i närtid, se diagram 4. De har fått en starkare position i prisförhandlingarna med kundföretagen och behöver inte erbjuda reducerade priser i samma utsträckning som tidigare. Fler företag bedömer också att lönsamheten har stärkts på sistone.

De talar också om ökade kostnader, framför allt för att metall- och råvarupriserna har stigit. Det är hög efterfrågan på metaller, och i synnerhet på stål, samtidigt som lagren är små globalt, vilket driver upp priserna. En företagsledare menar att det på sikt finns "ett fantastiskt inflationstryck" från råvarupriserna. Priserna på sjö- och flygfrakter har, till följd av pandemirestriktionerna, "stigit våldsamt" de senaste månaderna. De här utbudsstörningarna kan på sikt leda till ökade kostnader vid inköp av insatsvaror. Utöver den starka efterfrågan är det alltså ökade kostnader som framför allt bidrar till att industrin kan komma att höja priserna framöver.

Diagram 4. Industriföretagens syn på försäljningspriserna och förekomsten av rabatter/reducerade priser

Anm. Indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av nettotalen för de företag som anger att det blivit vanligare eller mindre vanligt med rabatter/reducerade priser de senaste tre månaderna jämfört med föregående tre månader och för de företag som anger att försäljningspriserna innevarande kvartal kommer att höjas eller sänkas.

”I och med en ökad e-handel har priskonkurrensen blivit hårdare”

Konkurrensen upplevs, liksom tidigare, vara tuff för handeln och de företag som säljer tjänster till hushållen och de ser överlag små möjligheter till att höja försäljningspriserna. De menar att det inte går att avvika alltför mycket i pris från sina konkurrenter. Men sällanköps- och sporthandeln har åtminstone inte behövt erbjuda kampanjpriser i samma utsträckning som tidigare tack vare den goda efterfrågan, som delvis beror på det fördelaktiga kalla vintervädret i år.

Inom besöksnäringen anses det vara efterfrågan som huvudsakligen påverkar försäljningspriserna och branschens prissättning är därför helt beroende av hur pandemin utvecklas. Om efterfrågan ökar i takt med antalet vaccinationer ser restaurangföretagen ökade möjligheter till prishöjningar. Hotellföretagen är dock mer tveksamma om möjligheterna till prishöjningar eftersom det tros dröja innan affärsresenärerna, vars efterfrågan generellt höjer snittpriset på rummen, återkommer. Den nuvarande låga aktiviteten inom branschen anses ha väldigt lite med prissättningen att göra: ”Det är inte priserna som gör att folk inte reser.”

Om Riksbankens företagsundersökning

Riksbankens företagsundersökning avser att spegla pris- och konjunkturutvecklingen inom industrin, byggsektorn, handeln och delar av tjänstesektorn. Eftersom ett fåtal aktörer står för en mycket stor del av det svenska näringslivet kan relativt få intervjuer ge information om stora delar av näringslivet. Många av de intervjuade företagen förmedlar dessutom information om andra delar av näringslivet genom sina kontaktytor mot bland annat små och medelstora företag.

Sedan undersökningens start 2007 har över 300 företag deltagit i undersökningen. I undersökningarna som genomfördes under perioden 2007-2019 intervjuades varje år cirka 30 företag i februari, och cirka 45 företag i maj och november. Intervjuerna genomfördes av Riksbankens personal under besök på cirka en timme. Med anledning av pandemin och dess effekter på ekonomin genomförde Riksbanken under 2020 sammanlagt åtta omgångar med telefonintervjuer med de svenska storföretagen. Intervjuerna genomförs i regel med personer i företagets ledningsgrupper. Samtalen ger företagen möjlighet att utveckla svaren och intervjuaren kan ställa fördjupande följdfrågor. Särskilda frågor ställs från tid till annan om aktuella frågeställningar inom penningpolitiken.

Denna rapport för februari 2021 redovisar resultatet av telefonintervjuer med cirka 50 företag och branschorganisationer som huvudsakligen gjordes under perioden 10-19 februari. Om inget annat anges visar diagrammen i rapporten företagens svar viktade med respektive företags antal anställda i Sverige. Indextalen i diagrammen fångar upp- och nedgångar i svarsmönstren väl. Dessa svar kombineras sedan med företagets reflektioner under intervjuerna.

En närmare beskrivning av undersökningen finns på Riksbankens webbsida: Hokkanen, Melin och Nilson (2012), "Riksbankens företagsundersökning – en snabb konjunkturindikator", Penning- och valutapolitik 2012:3.

http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/POV/2012/rap_pov_artikel_3_121017_sve.pdf

SVERIGES RIKSBANK

Tel 08 - 787 00 00

registratorn@riksbank.se

www.riksbank.se

PRODUKTION SVERIGES RIKSBANK)

ISSN ISSN. (online)